

AGRAR SEKTORNI MODERNIZATSIYA QILISHNING ASOSIY STRATEGIK YO'NALISHLARI

Abdullayeva Parvinabonu Azamatovna

Buxoro xalqaro universiteti, ikkinchi bosqich magistranti

E-mail parvinaabdullayeva33@gmail.com

Annotatsiya: Agrar sektorni modernizatsiya qilish bugungi kunda iqtisodiy islohotlarning eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zero, qishloq xo'jaligi nafaqat aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta'minlashda, balki mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida ham muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda respublikamizda agrar sohada modernizatsiya jarayonlarini jadallashtirish, samaradorlikni oshirish va resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonning asosiy strategik yo'nalishlari sifatida qishloq xo'jaligida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yer va suv resurslaridan samarali foydalanish, fermer xo'jaliklari va kooperatsiyalar faoliyatini rivojlantirish, shuningdek, yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish muhim ahamiyat kasb etadi. Modernizatsiya jarayonida xalqaro tajribadan foydalanish, ilm-fan va amaliyotni uyg'unlashtirish, qishloq xo'jaligida raqamli texnologiyalarni keng tatbiq etish strategik ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Agrar sektor, modernizatsiya, strategik yo'nalishlar, qishloq xo'jaligi, innovatsiya, texnologiyalar, raqamli transformatsiya, samaradorlik, resurslardan foydalanish, yer resurslari, suv resurslari, kooperatsiya, fermer xo'jaligi.

Agrar sektor har qanday mamlakat iqtisodiyotida o'ziga xos strategik ahamiyatga ega bo'lgan soha hisoblanadi. Bu tarmoq nafaqat aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondirish, balki sanoat tarmoqlarini xomashyo bilan ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish, qishloq joylarda aholi bandligini ta'minlash hamda ijtimoiy barqarorlikni kuchaytirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Shu sababli agrar sohani rivojlantirish, uni zamon talablari asosida modernizatsiya qilish masalasi har bir mamlakat uchun dolzarb hisoblanadi. Ayniqsa, globallashtirish sharoitida oziq-ovqat xavfsizligi va barqaror rivojlanish masalalari kuchayib borayotgan bir paytda agrar sektorni zamonaviy asoslarda qayta tashkil etish zarurati yanada ortmoqda.

So'nggi o'n yilliklarda jahon bozorida qishloq xo'jaligi mahsulotlariga bo'lgan talab ortib borayotgani kuzatilmoqda. Aholining tezkor o'sishi, urbanizatsiya jarayonlari, sanoatning rivojlanishi va iste'mol madaniyatining o'zgarishi qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishni samarali tashkil etish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu bilan birga, resurslar chegaralangan, iqlim o'zgarishlari kuchayib borayotgan bir paytda an'anaviy usullar yordamida yuqori natijalarga erishish qiyinlashib bormoqda. Demak, qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va mavjud resurslardan oqilona foydalanish orqali samaradorlikni oshirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Modernizatsiya tushunchasi agrar sektor sharoitida texnik, texnologik, tashkiliy, institutsional va ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni o'z ichiga oladi. Ya'ni, bu jarayon faqatgina yangi texnikalarni xarid qilish yoki zamonaviy sug'orish tizimlarini joriy etish bilan cheklanib qolmaydi. Modernizatsiya keng ko'lamli, kompleks yondashuvni talab qiladi. Unda yer resurslaridan samarali foydalanish, agrotexnologiyalarni rivojlantirish, kadrlar salohiyatini oshirish, ilmiy-tadqiqot ishlanmalarini ishlab chiqarish bilan uzviy bog'lash, marketing va logistika tizimlarini takomillashtirish kabi yo'nalishlar o'z aksini topadi. Shuningdek, davlat tomonidan agrar sohaga beriladigan e'tibor, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va xususiy sektorning faol ishtiroki ham bu jarayonning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi.

O'zbekiston misolida ham so'nggi yillarda qishloq xo'jaligini rivojlantirish va modernizatsiya qilish davlat siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini ko'paytirish, xalqaro standartlarga moslashtirish va qayta

ishlash tarmoqlarini kengaytirish orqali mamlakatning jahon bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish choralari ko'rilmoqda. Yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish, irrigatsiya tizimlarini modernizatsiya qilish, ekologik muvozanatni saqlash kabi masalalar ham agrar siyosatning markazida turibdi. Bundan tashqari, kichik fermer xo'jaliklari, dehqon xo'jaliklari va yirik agroklasterning samarali faoliyat yuritishini ta'minlash orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Agrar sektorning modernizatsiyasi faqatgina iqtisodiy natijalar bilan emas, balki ijtimoiy jihatlar bilan ham ahamiyatlidir. Qishloq joylarda yangi ish o'rinlari yaratish, aholining daromadlarini oshirish, yashash sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish agrar sohada amalga oshirilayotgan islohotlarning bevosita natijasidir. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish va qayta ishlashning zamonaviy usullarini qo'llash aholining sifatli, ekologik toza oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabini qondirish imkonini beradi. Bu esa oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashning eng asosiy kafolatlaridan biridir.

Bugungi kunda agrar sektorni modernizatsiya qilish jarayonida bir qator muammolar ham mavjud. Eng avvalo, yer va suv resurslarining cheklanganligi, iqlim o'zgarishlari tufayli hosildorlikning pasayishi, ishlab chiqarishda texnik vositalarning eskirganligi, malakali kadrlar yetishmovchiligi kabi muammolar modernizatsiya jarayonini sekinlashtiruvchi omillar hisoblanadi. Shu sababli agrar sohada strategik yo'nalishlarni to'g'ri belgilash, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish va xalqaro tajribadan oqilona foydalanish katta ahamiyat kasb etadi.

Jahon tajribasiga murojaat qilsak, rivojlangan davlatlarda agrar sohani modernizatsiya qilishning muvaffaqiyatli tajribalari mavjud. Masalan, AQSh, Kanada, Niderlandiya, Germaniya kabi mamlakatlarda raqamli texnologiyalarni qishloq xo'jaligida qo'llash, agroklasterni rivojlantirish, innovatsion sug'orish tizimlari va yuqori samarali texnikalardan foydalanish natijasida ishlab chiqarish hajmlari va eksport salohiyati sezilarli darajada oshgan. Bu tajribalar shuni

ko'rsatadiki, agrar sektorda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun doimiy modernizatsiya zarur bo'lib, bu jarayon uzluksiz bo'lishi lozim.

O'zbekiston uchun ham agrar sohani modernizatsiya qilishning strategik yo'nalishlarini belgilash jarayonida jahon tajribasidan foydalanish juda muhim. Shu bilan birga, mamlakatning o'ziga xos tabiiy-iqlimiy sharoitlari, yer va suv resurslarining xususiyatlari, demografik omillar va iqtisodiy siyosatning milliy ustuvorliklarini inobatga olish talab etiladi. Modernizatsiya jarayonida faqat texnik yangilanish bilan cheklanmasdan, balki ishlab chiqarishning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi, tizimli va kompleks yondashuv asosida ish olib borish zarur.

Shu o'rinda ta'kidlash lozimki, agrar sektorni modernizatsiya qilish nafaqat qisqa muddatli iqtisodiy natijalarni beradi, balki uzoq muddatli barqaror rivojlanishning ham muhim omili hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muvozanatni saqlash, xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirish – bularning barchasi agrar siyosatning strategik maqsadlariga erishishga xizmat qiladi.

Zamonaviy davrda agrar sohani modernizatsiya qilishning ko'plab strategik yo'nalishlari mavjud. Ularning eng muhimlari sifatida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, yer va suv resurslaridan oqilona foydalanish, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, raqamli transformatsiyani kuchaytirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va qishloq joylarda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishni ko'rsatish mumkin. Bu yo'nalishlar bir-biri bilan chambarchas bog'langan bo'lib, ularning uyg'un amalga oshirilishi qishloq xo'jaligi tarmog'ining barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Quyida keltiriladigan jadvalda agrar sektorni modernizatsiya qilishning asosiy strategik yo'nalishlari umumlashtirilgan holda ko'rib chiqamiz (1-jadval):

1-jadval

Agrar sektorni modernizatsiya qilishning asosiy strategik yo'nalishlari

Asosiy strategik yo'nalishlar	Mazmuni va amaliy ahamiyati
--------------------------------------	------------------------------------

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish	Zamonaviy texnika va agrotexnologiyalarni tatbiq etish, hosildorlikni oshirish, raqamli monitoringdan foydalanish
Resurslardan oqilona foydalanish	Yer va suv resurslarini tejash, tomchilatib sug'orish, unumdorlikni saqlash va oshirish
Ilm-fan integratsiyasi	Yangi navlarni yaratish, agrotexnologik tadqiqotlarni ishlab chiqarishga tatbiq etish
Qayta ishlash sanoatini rivojlantirish	Xomashyo o'rniga yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarish, eksportni kengaytirish
Raqamli transformatsiya	Agroplatformalar, raqamli xizmatlar, sun'iy intellekt asosida boshqaruv
Ekologik barqarorlik	Tuproq degradatsiyasini oldini olish, ekologik toza mahsulot ishlab chiqarish
Xalqaro hamkorlik	Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, ilg'or tajribalarni tatbiq etish
Infratuzilmani rivojlantirish	Qishloq hududlarida transport, aloqa va ijtimoiy xizmatlarni takomillashtirish
Bandlikni kengaytirish	Qishloq joylarda yangi ish o'rinlari yaratish, mehnat unumdorligini oshirish
Investitsiyalarni jalb etish	Fermer xo'jaliklari va agroklastarlarga xususiy hamda xorijiy kapitalni yo'naltirish

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, agrar sektorni modernizatsiya qilishning asosiy strategik yo'nalishlari o'zaro uzviy bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi jarayonlardan iboratdir. Avvalo, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish qishloq xo'jaligining samaradorligini oshirishda eng muhim omillardan biridir. Chunki yangi texnika va agrotexnologiyalar nafaqat hosildorlikni oshiradi, balki mehnat unumdorligini ham sezilarli darajada ko'taradi.

Resurslardan oqilona foydalanish masalasi bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Yer va suv resurslari cheklangan sharoitda ularni tejab ishlatish orqali barqaror ishlab chiqarishga erishish mumkin. Shu bilan birga, ilm-fan

integratsiyasi qishloq xo'jaligi rivojining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ilmiy izlanishlar natijasida yaratilayotgan yuqori hosildor navlar va yangi agrotexnik usullar ishlab chiqarishga tatbiq etilmoqda.

Qayta ishlash sanoatini rivojlantirish esa agrar sektorning eksport salohiyatini oshirish bilan bir qatorda, ichki bozorni ham yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar bilan ta'minlash imkonini beradi. Raqamli transformatsiya jarayonlari esa boshqaruvni yengillashtiradi va ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash imkoniyatini yaratadi.

Ekologik barqarorlikni ta'minlash, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, qishloq infratuzilmasini rivojlantirish va investitsiyalarni jalb etish modernizatsiyaning ajralmas qismi hisoblanadi. Umuman olganda, jadvalda keltirilgan yo'nalishlar agrar sektorning samarali va barqaror rivojlanishini ta'minlashga, mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashga va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, agrar sektorni modernizatsiya qilish bugungi global iqtisodiyot sharoitida mamlakatlarning barqaror rivojlanishi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning eng muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu tezis mavzusida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini samarali tashkil etish, resurslardan oqilona foydalanish va ilg'or texnologiyalarni joriy etish orqali agrar sohada sifat jihatdan yangi bosqichga erishish mumkin. Modernizatsiya jarayonida davlat siyosatining izchil olib borilishi, innovatsion yechimlarni amaliyotga tatbiq etish, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribalarni chuqur o'rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish ham muhim yo'nalishlardan biridir.

Mavzu bo'yicha taklif etiladigan asosiy g'oyalar shundan iboratki, agrar sektorni modernizatsiya qilishda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sohalarini rivojlantirish, logistika va ta'minot zanjirini mustahkamlash ustuvor vazifalardan bo'lishi lozim. Bundan tashqari, fermer xo'jaliklari va yirik agroklastarlar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga

qo'yish, ilmiy-tadqiqot institutlari faoliyatini amaliy ishlab chiqarish bilan yaqinlashtirish, kadrlar salohiyatini oshirish orqali sektorning raqobatbardoshligini yanada kuchaytirish mumkin. Yer va suv resurslarini tejashga qaratilgan ekologik barqaror yondashuvlar, organik dehqonchilikni rivojlantirish va eksport bozorlarida yuqori talabga ega bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish ham kelajak uchun muhim natija beradi.

Umuman olganda, agrar sektorni modernizatsiya qilishning asosiy strategik yo'nalishlari mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtirish, aholining oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli, taklif etilgan yo'nalishlarni izchil amalga oshirish agrar sohaning samaradorligini oshirish bilan birga, milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini kafolatlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 7-iyuldagi "Agrar sohada ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarishni integratsiya qilish orqali sifat va samaradorlikni oshirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-216-sonli Qarori
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 29-martdagi "Agrar sektorni zamonaviy qishloq xo'jaligi texnikalari bilan ta'minlashni rag'batlantirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-103-sonli Qarori
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-iyuldagi "Agrar ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4795-sonli Qarori
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-martdagi "Agrar va oziq-ovqat sohalarini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4643-sonli Qarori
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-

yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-sonli Farmoni

6. Farmanov J., N.Rimboyeva F. Qaxramonov. Mamlakatimizda agrar siyosatni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. Volume 2, issue 3. March 2022. C. 1191–1197.

7. O'rinboyeva Y.P., Baxtiyorov O.E. Agrar munosabatlar va agrobiznes // Экономика и социум. 2024. №4(119)-1. С. 409–413.

8. Shoxo'jaeva Z.S., Muxammadieva Y.Y. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlantirish yo'nalishlari // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. 2022. volume 2, issue 5.

9. Xusainov O.D. Qishloq xo'jaligida intensiv ishlab chiqarishning asosiy yo'nalishlari // «Экономика и социум» ilmiy jurnali, №12(127)-2, 2024. С. 964–966.

10. <https://gov.uz/oz/agro> – O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi sayti